

⁴ Clavie – ridva otsas põlemasüüdatud tõrvatünn, mida kantakse “kuninga” järel mööda küla. Ringkäigu lõpus valatakse tünn üle kütusega ja süüdatakse lõke. Sööd jagatakse laiali pealtvaatajatele ja osalistele õnneks. Lähemalt vt <http://www.hogmanay.net/events/scotland/burghead>

⁵ Gender. Toimetanud Jennifer Butler. The Ritual Year 4 & Cosmos. Edinburg, 2011.

Rahvusvaheline konverents “Medical Pluralism in the Era of Digimodernism”

Mullu 28. novembril korraldas Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristikaosakond muuseumis kaheksanda rahvusvahelise Medica sarja konverentsi, mis keskendus digiajastu ja rahvameditsiini vahekordadele.

Kaarina Rein (TÜ) pidas ettekande meditsiiniõpetusest Tartus ülikooli rajamisel ja sellele vahetult järgneval ajal. Allikatele tuginedes nähtub, et meditsiiniajaloo alguseks Tartus võib lugeda siinsete munkade tegevuse 13. sajandist. Esimese apteegi rajas Tartusse vahemikus 1422–1430 Tallinnast saabunud õpetatud arst Johann Molner. Kuni 17. sajandini olid apteekide omanikud ainsad akadeemilise meditsiini esindajad Tartus. Tartu Ülikooli rajamisega 1632. aastal saabusid siia kolm meditsiiniprofessorit Saksamaalt – Johannes Raicus (ca 1580–1632), Johann Below (1601–1668) ja Sebastian Wirdig (1613 või 1615–1687), kes mõjutasid Tartu meditsiinilist ja intellektuaalset ringkonda. J. Raicus leidis oma ideedele tuge Paracelsuse õpetustest ning J. Below ja S. Wirdig järgisid humoraalpatoloogia seisukohti. Kuigi akadeemilise meditsiinilise hariduse algus oli paljutootav, oli meditsiiniprofessori koht aeg-ajalt siiski hoopis täitmata.

Ave Tupits (EKM) andis ülevaate folkloristide ja meedikute huvist ja suhtumisest rahvameditsiini 20. sajandi alguskümnenditel. 1920. ja 1930. aastatel koostatud folkloristlikes küsitluskavades kajastuvad folkloriste huvitanud teemad, enamasti sooviti talletada teadmisi haigustest ja rahvaarstidest ning erinevatest ravivõtetest. Akadeemilise meditsiini ringkondades oli neid, kes huvitusid sama materjali kogumisest, üks selline kogumine organiseeriti koostöös ERMiga 1921. aastal ning aastail 1924–1925 korraldas kogumisaktsiooni tervishoiumuuseum. 1920.–1930. aastate artiklid ja muud publikatsioonid näitavad, kuivõrd erinevatel seisukohtadel võisid meedikud rahvameditsiini suhtes olla. Üldiselt valitses siiski seisukoht, et see on rahva tervisele ohtlik ning suur ravitsejate arv on meedikute endi tegemata töö. Samuti eeldati, et hariduse kasvuga saavutab võidu akadeemiline meditsiin.

Kristiina Johanson (TÜ) arutles raviks kasutatud instrumentide tuvastamise võimalikkuse üle arheoloogilise materjali analüüsis, keskendudes ajajärgule kiviajast hilise rauaajani. Sellised instrumendid ei ole kergesti tuvastatavad, sest maagilistel eesmärkidel kasutatu ei pruugi muu materjali seas silma paista või võib olla ka hävinud. Vahendite tuvastamisel on abiks erinevad kirjalikud allikad ning folklooritektid. Kristiina Johanson tõi näiteid tekstidest ning tutvustas fotomaterjale, demonstreerides raviks ja muuks maagiaks kasutatavate arheoloogiliste instrumentide tuvastamise protsessi ja võimalusi.

Svetlana Tsonkova (Kesk-Euroopa Ülikool, Budapest) ettekanne põhines Bulgaaria varasest uusajast pärit loitsudel ja mittekanoonilistel palvetel, mis on säilinud vanas slaavi kirikukeeles kirjutatud käsikirjades. Ettekandja vaatles loitse, loitsijaid ja kriisisituatsioone kui kultuurilist fenomeni ning interdistsiplinaarse uurimise objekti. S. Tsonkova osutas loitsude kasutajate erinevate omaduste analüüsi raskustele, keskendudes loitsimisele kui igapäevasele tegevusele ja strateegiale, mida kasutati kriisisituatsioonides, mis mõjutasid inimeste ja loomade heaolu. S. Tsonkova järgi on loitsija kogukonnas mõjukas isik, kes suhtleb üleloomuliku sfääriga, mõjutab reaalsust ning on piisava väega, et tõrjuda ohtu ja surma.

Valentina Haritonova (Etnoloogia ja Antropoloogia Instituut, Moskva) osutas muutustele (uus)šamanismis, mida mõjutavad muutused religioonis ning kultuurilistes ja meditsiinilistes ringkondades Vene Föderatsioonis. Ta vaatles (uus)šamanismi religiooni, biomeditsiini, rahvatervise, alternatiiv- ja täiendmeditsiini ning riikliku ja alternatiivse haridussüsteemi ja teaduslike institutsioonide kontekstis. Samuti võrdles ettekandja (uus)šamaane eepiliste ja lüroepiliste laulikutega. V. Haritonova ettekannet rikastasid värvikad näited sellest, kuidas (uus)šamaanid loovad oma identiteeti ja usaldusväärst. Näitematerjalid pärinesid välitöödelt mitmetes Siberi regioonides ja Moskvast.

Tatjana Bulgakova (Herzeni nim. Riiklik Pedagoogiline Ülikool, Peterburi) tões, et šamanistlikule ravile lähenemine transpersonaalse paradigma kaudu annab võimaluse vaadelda seda kui holistlikku psühholoogilist kogemust traditsioonilises maagia ja müstika kontekstis. Transpersonaalse lähenemise kaudu võib šamanistlikke ja muidki haigusi vaadelda kui kogemusi kontaktidest üleloomulikkusega, mis jääb igapäevaelus kättesaamatuks. See on kontrastiks eemilisele lähenemisele haiguste olemusest. Šamaanitraditsiooni kandjate seisukohast ei ole šamaanihaiguste põhjused ja ravi seotud inimkontaktiga, vaid olendite või energiaga inimesest väljaspool, mis eksisteerib inimesest sõltumata.

Mare Kõiva (EKM) näitas arhiivi- ja internetiallikatele tuginedes, kuidas tänapäevased ravitsejad kujundavad eneserepresentatsiooni, kasutades selleks ümbritseva keskkonna ja kultuuri erinevaid tõlgendusvõimalusi. Ravitsejad kujundavad igaüks omaenda rituaalid ja suhtluse, et tasakaalustada isiksust ning lahendada terviseprobleeme muutunud ajas ja ruumis või piiritletud füüsilises keskkonnas. M. Kõiva analüüsis rituaale ja võtteid, mida ravitsejad on loonud ja kasutanud ning arutles ka ravitseja rolli üle meditsiinilise trükimeedia paradigmas. Näidetena olid toodud Aleksander Heintalu, Luule Viilma, Gunnar Aarma ja Irje Karjus.

Mihály Hoppál (Euroopa Folklooriinstituut, Ungari TA Etnograafiline Instituut, Budapest) kirjeldas erinevaid šamanistlikke ravitsejaid ja nende võtteid raviprotsekkide ja usundilise süsteemi raamides. Tuntud šamaaniuuriija, šamanismiuurijate ühingu president ning ajakirja *Shaman* peatoimetaja pööras tähelepanu sellele, kuidas šamaanid uurivad usundeid ja meditsiini ning osalevad raamatute avaldamisprotsessis. Samuti jagas ettekandja isiklikke kogemusi kohtumistest šamaanidega.

Piret Paal (Ludwig-Maximiliani Ülikool, München) arutles oma posterettekandes Keila hooldushaiglas toimunud sündmuste mõjul palliatiivmeditsiini tähtsuse ning haigehoolduse üle. Üleilmastumise ja kultuurilise mitmekesisuse kontekstis on P. Paali väitel ka folkloristidel, etnoloogidel ja meditsiiniantropoloogidel üha olulisem roll patiensendi ja tema pere huvide eest seismisel.

Ave Tupits